

Valtion liikuntaneuvoston lausunto valtion talousarvioesityksestä 2025

Valtion liikuntaneuvosto nostaa esiin lausunnossaan:

1. Liikuntapaikkarakentamisen avustusten leikkaus yhdessä rakentamisen kustannusten nousun kanssa heikentävät liikuntapaikkarakentamista ja -peruskorjaamisen hankkeiden käynnistymistä merkittäväällä tavalla.
2. Suomi Liikkeelle -ohjelman rahoituksella ei ole tarkoitus paikata ministeriöiden liikkumisen edistämistoimien perusrahoitusta.
3. Valtion liikuntaneuvosto kantaa huolta eri ministeriöiden hallinnonalojen määrärahojen leikkauksista liikkumisen, liikunnan ja urheilun edistämiseksi.

Tausta

Väestön liian vähäinen liikkuminen on yksi keskeisistä suomalaisen yhteiskunnan haasteista. Lapsista ja nuorista vain noin kolmannes, aikuisista neljännes ja ikäihmisistä harvempi kuin joka viides liikkuu terveytensä kannalta riittävästi¹. Toimintarajoitteiset henkilöt, joita on arviolta noin 15 % väestöstä, liikkuvat keskimäärin vielä tätäkin vähemmän².

Huolta herättää myös väestön terveys ja toimintakyky, jotka kehittyivät vuosikymmen ajan myönteisesti. Myönteinen kehitys kuitenkin tyrehtyi 2010-luvulla, jolloin muun muassa lihavuus ja mielenterveysongelmat yleistyivät, koettu työkyky heikentyi ja iäkkäiden toimintakyky ei ole enää parantunut.³ Esimerkiksi noin 10 prosenttia väestöstä sairastaa tyyppin 2 diabetesta⁴, josta merkittävä osa olisi ehkäistävissä elintapamuutoksilla, kuten liikunnalla.

Koko väestön tasolla riittämätön liikunta aiheuttaa lisäkustannuksia liittyen esimerkiksi terveydenhuollon suoriin kustannuksiin, tuottavuuskustannuksiin (menetetty työpanokset), ikääntyneiden kasvaviin hoivakuluihin, syrjäytymisen kustannuksiin sekä sosiaalietuuksien lisäkustannuksiin. **Väestön liian vähäisen liikkumisen yhteiskunnalliset kustannukset ovat vuositasolla arviolta vähintään yli kolme miljardia euroa.**⁵

Liikunnan ja liikkumisen terveys- ja hyvinvointivaikutukset ovat merkittäviä julkisen talouden kestävyyden kannalta. Panostuksilla ennaltaehkäisevään terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen sekä arki-liikkumisen ja liikunnan vahvistamiseen voidaan saavuttaa huomattavia parannuksia yksilöiden elämänlaatuun. **Liikunta on edullinen terveyden ja toimintakyvyn edistämisen keino, jota ei ole otettu vielä riittävän määrätietoisesti käyttöön väestön terveyden ja toimintakyvyn edistämiseksi sekä terveys- ja toimintakykyerojen kaventamiseksi**⁶.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman tavoitteena on, että väestön liikunnallinen kokonaisaktiivisuus nousee kaikissa väestöryhmissä. Hallitusohjelmassa on runsaasti toimenpiteitä, jotka tähtäävät liikunnan ja urheilun vahvistamiseen. Lisäksi hallitusohjelmaan on kirjattu liikunnallisen elämäntavan ja toimintakyvyn poikkihallinnollinen Suomi liikkeelle -ohjelma.

Liikunta fyysisen toimintakyvyn perustana liittyy myös moniin yhteiskunnallisesti merkittäviin julkishallinnon tehtäviin ja tavoitteisiin. Pääministeri Orpon hallituksen ohjelmassa tavoitteeksi on asetettu saada 100 000 uutta työllistä ja pidemmällä aikavälillä nostaa työllisyysaste 80 prosenttiin. Tavoite edellyttää muun muassa työurien pidentämistä sekä osatyökykyisten ja ikääntyneiden työllistymisen lisäämistä. Työkyvyn perustan muodostavat fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen toimintakyky, joihin kaikkiin liikkumisella ja liikunnalla on merkitystä.

Työ- ja toimintakyvyn lisäksi liikunnalla on merkitystä esimerkiksi terveyteen ja hyvinvointiin, mielen-terveyteen, oppimiseen, yhteisöllisyyteen, kotoutumiseen, syrjäytymisen ehkäisyyn, sotilaalliseen suorituskyykyyn ja ilmastomuutoksen torjuntaan.

Valtion liikuntaneuvoston huomiot valtion talousarvioesityksestä 2025:

Valtion liikuntatoimen määrärahoista rahoitetaan suomalaisen liikunta- ja urheilukulttuurin kannalta keskeisiä toimintoja, kuten kuntien liikuntapalveluita ja liikuntapaikkarakentamista, kansalaistointa, huippu-urheilua, liikunnan koulutusta ja tutkimusta, suurtaapahtumia sekä eri väestöryhmien fyysistä aktiivisuutta edistävää Liikkuvat-kokonaisuutta ja erilaisia kehittämishankkeita.

Vuoden 2025 talousarvioesityksessä liikuntatoimen määrärahoiksi esitetään noin 154,5 miljoonaa euroa, mikä on noin 11 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuoden 2024 varsinaisessa talousarviossa (165 milj. €). Määrärahatason alentuminen johtuu pääosin valtiontalouden sopeuttamistoimista. **Leikkaukset esitettiin kohdennettavaksi pääasiassa liikuntapaikkarakentamiseen (noin 9,5 M€) ja seuratoiminnan kehittämistukeen (0,5 M€).** Seuratuen määrä vähenee 20 % vuoden 2024 avustusmäärään nähden.

Liikuntamäärärahoihin valtiontalouden kehyskaudella kohdistuva arviolta noin 28 % prosentin säästöpainne näyttäytyy hyvin merkittävältä. Liikuntaneuvosto nostaakin esiin huolen hallituskaudelle suunnitelluista leikkauksista valtion liikuntamäärärahoihin, jotka kohdentuvat jo liikuntatoimialan perusedellytyksiin. Liikunnan ja urheilun suurimmat rahoittajat ovat jatkossakin kunnat ja kotitaloudet, mutta näin suuret leikkaukset valtion liikuntamäärärahoihin tulevat näkymään väistämättä merkittävästi liikunnan edistämisen mahdollisuuksissa.

Valtion liikuntamäärärahojen leikkausten lisäksi samaan aikaan arvonlisäverotukseen on tulossa korotuksia: Yleinen arvonlisäverokanta (sis. opetusta ja ohjausta sisältävät liikuntapalvelut) nousi 1.9.2024 24 prosentista 25,5 prosenttiin ja alennetun arvonlisäverokannan (sis. mm. liikunnan mahdollistavat palvelut ja urheilutapahtumien pääsymaksut) korotus 10 prosentista 14 prosenttiin on tulossa voimaan 1.1.2025. **Arvonlisäverokantojen korotuksilla tulee olemaan vaikutuksia urheiluseurojen ja liikunta-alan yritysten toiminnan kustannustasoihin sekä harrastamisen hintaan.**

Valtion liikuntaneuvosto pitää tärkeänä, että liikuntaan ja urheiluun tulevat säästötoimenpiteet kohdennetaan niin, että niiden vaikutus itse liikuntaan ja urheiluun olisi mahdollisimman pieni. Tällöin väistämättömiä säästöjä tulee kohdentaa ensi sijaisesti rakenteisiin ja hallintoon ja ohjata vähenevät varat itse liikuntaan ja urheiluun.

Liikuntaneuvosto pitää kuitenkin hyvänä, että talousarvioesitykseen on sisällytetty Et ole yksin -palvelun toiminnan vakiinnuttaminen liikuntasektorille ja laajentaminen nuorisosektorille (262 000 euroa).

Valtion liikuntaneuvosto nostaa lausunnossaan valtion talousarvioesityksestä 2025 seuraavat kohdat:

- 1. Liikuntapaikkarakentamisen avustusten leikkaus yhdessä rakentamisen kustannusten nousun kanssa heikentävät liikuntapaikkarakentamista ja -peruskorjaamisen hankkeiden käynnistymistä merkittäväällä tavalla.**

Valtion talousarvioesityksessä 2025 esitetään hyvin merkittävää 9,47 miljoonan euron leikkausta liikuntapaikkarakentamiseen.

Valtion liikuntaneuvosto nostaa esiin, että liikuntapaikkarakentamisen valtionavustuksilla on tärkeä vipuvaikutus rakentamisen investoinneille erityisesti pienempien kaupunkien ja kuntien kohdalla. Valtionavustuksen saamisella on myös merkittävä rooli kuntien liikuntapaikkarakentamisen hankkeiden toteutumisessa. Joissakin kunnissa on linjattu, että rakentamishanke käynnistyy vain, jos hankkeelle saadaan valtionavustus.

Suomen liikuntapaikoista valtaosa on rakennettu 1980-1990-luvuilla, mikä tarkoittaa, että suuri määrä liikuntapaikkoja odottaa ensimmäistä peruskorjaustaan. Vuonna 2020 tehdyn liikuntapaikkojen korjausvelkaselvityksen mukaan arviolta kolmasosa Suomen liikuntapaikoista on investointitarpeessa. Lisäksi monissa kasvukeskuksissa on pulaa liikuntatiloista, kuten erilaisista sisäliikuntatiloista ja siten harjoitusvuoroista monissa lajeissa.

Valtion liikuntaneuvosto nostaa esiin, että liikuntapaikkarakentamisen avustuksen leikkaukset yhdessä rakentamisen kustannusten viime vuosien nousun kanssa heikentävät liikuntapaikkarakentamista ja -peruskorjaamisen hankkeiden käynnistymistä merkittäväällä tavalla. Kunnat voivat viivästyttää peruskorjaus- ja uudisrakentamishankkeitaan, minkä myötä korjausvelkaa alkaa kasaantua tuleville vuosille. Tästä saatiin jo viitteitä vuoden 2024 liikuntapaikkarakentamisen valtionavustushakemusten lukumäärässä, joka oli tarkastelujakson pienin.

Valtion liikuntaneuvosto nostaa myös esiin, että liikuntapaikkarakentamisen avustustason näin merkittävän laskun myötä on välttämätöntä tarkastella rakentamisen avustamisen linjauksia, kuten pohtia hankekohtaisen avustusprosentin tai maksimiavustussumman laskemista. Esimerkiksi hankkeille normaalisti osoitettu 750 000 euron valtioneuvoston muuttaminen esimerkiksi 500 000 euroon voisi olla keino tukea ja saada vähenevällä rahoituksella liikkeelle useampia hankkeita.

Lisäksi tulevaisuuden päätöksenteon tueksi voi olla tarpeen tehdä laaja-alainen selvitys liikuntapaikkarakentamisen ja -verkoston tilanteesta Suomessa sekä liikuntapaikkarakentamisen avustamisen tarpeista tulevaisuudessa, kuten minkälaista liikuntapaikkarakentamista- ja verkosto tarvitaan tulevaisuudessa sekä millaiseen liikuntapaikkarakentamiseen väheneviä avustuksia kannattaisi kohdentaa.

Valtion liikuntaneuvosto nostaa liikuntapaikkarakentamisen leikkausten lisäksi huolen Seuratoiminnan kehittämistuen noin 0,5 miljoonan euron leikkauksista. Seuratoiminnan kehittämistuki kohdentuu lasten ja nuorten liikuntaharrastuksen lisäämiseen sekä monipuolisen organisoituneen liikunnan kehittämiseen, erityisesti tärkeän matalan harrastuskynnyksen toiminnan edistämiseen lasten ja nuorten liikunnassa.

2. Suomi Liikkeelle -ohjelman rahoituksella ei ole tarkoitus paikata ministeriöiden liikkumisen edistämistoimien perusrahoitusta

Pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaisesti vuoden 2025 talousarviossa on kohdennettu poikkihallinnolliseen Suomi Liikkeelle -ohjelmaan 20 miljoonaa euroa. Ohjelman tavoitteena on kääntää liikkuminen kasvuun jokaisessa ikäryhmässä.

Valtion liikuntaneuvosto pitää poikkihallinnollista Suomi Liikkeelle -ohjelmaa ja sen rahoittamiseksi talousarvioesityksessä 2025 varattua 20 miljoonaa euron panostusta erittäin tärkeänä sekä kannatettavana valtionhallinnon toimenpiteenä väestön liikkumisen edistämiseksi. Myös ohjelma itsessään sisältää monia tärkeitä, konkreettisia toimenpiteitä väestön liikkumisen edistämiseksi.

Valtion liikuntaneuvosto nostaa kuitenkin esille, että ohjelman rahoituksella ei ole tarkoitus paikata ministeriöiden liikkumisen edistämistoimien perusrahoitusta. Ohjelman rahoituksella on tarkoitus käynnistää uudenlaista liikkumisen edistämisen toimintaa eri hallinnonaloilla hallitusohjelman Suomi Liikkeelle -ohjelman toimenpidekirjausten mukaisesti. Kaikki eri hallinnonaloille kirjatut toimenpiteet on tärkeä saada käyntiin, ja kaikki hallinnonalat sitoutumaan ohjelman kirjauksiin.

3. Valtion liikuntaneuvosto kantaa huolta eri ministeriöiden hallinnonalojen määrärahojen leikkauksista liikkumisen, liikunnan ja urheilun edistämiseksi.

Valtionhallinnon rahoitus aktiiviseen liikkumiseen, liikuntaan ja urheiluun koostuu liikuntasektorin määrärahojen lisäksi myös muiden hallinnonalojen panostuksista liikkumisen ja liikunnan mahdollisuuksiin. **Vuoden 2025 talousarvioesityksessä myös muiden hallinnonalojen liikkumista ja liikuntaa edistävien määrärahojen tilanne näyttää huolestuttavalta.**

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) kehittää terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa sekä fyysistä aktiivisuutta ja liikuntaa osana hyvinvoinnin ja terveyden sekä toiminta- ja työkyvyn edistämistä. Valtion talousarvioesityksessä 2025 on turvattu STM:n tuki UKK-instituutille lakisääteisellä valtionavustuksella. STM toteuttaa Suomen kestävä kasvun ohjelmaa, jossa ennaltaehkäisyyn kohdennetaan 30 milj. euroa vuosille 2022-2025. Tämä pitää sisällään hyvinvointialueilla tehtävää kehittämistyötä mm. elintapaohjauksessa/liikuntaneuvonnassa. Lisäksi Terveystietä -ohjelmaan on budjetoitu 9 milj. euroa kolmelle vuodelle. Ohjelmassa on elintapaohjauksen (sis. liikunnan) toimenpiteitä. Lisäksi terveyden edistämisen määrärahaa on yhtenä teemana iäkkäiden toimintakyvyn edistäminen ml. liikunta. **Valtion liikuntaneuvosto näkee tärkeänä, että kuntien ja hyvinvointialueiden terveyden edistämisen työtä (ml. liikkumisen edistäminen) pystytään tukemaan aiempaa enemmän.**

Liikenne- ja viestintäministeriön (LVM) hallinnonalaan kuuluvan kävelyn ja pyöräilyn edistämisen määrärahojen tavoitetasoista on jääty merkittävästi viime vuosina, ja vuonna 2025 rahoitustasoon on esitetty edelleen merkittävää leikkausta. Valtion talousarvioesityksessä vuodelle 2025 on varattu 1,8 miljoonaa euroa (3,0 M€ vuonna 2024) kävelyn ja pyöräilyn edistämiseen sekä kuntien joukkoliikennehankkeisiin. Kävelyn ja pyöräilyn investointiohjelman määrärahojen tavoitetasoksi on määritelty 30 miljoonaa euroa ja liikkumisen ohjauksen rahoituksen tasoksi 2,5 miljoonaa euroa vuosittain⁷. Etenkin investointiohjelman määrärahasolla on merkittävä vaikutus siihen, kuinka laaja-alaisesti kävelyä pyöräilyä voidaan edistää valtakunnallisesti.

Valtion liikuntaneuvosto nostaa esiin, että kävelyn ja pyöräilyn valtionrahoituksella on merkittävä "vipuvaikutus" tärkeisiin arkiliikkumisen edistämisen resursseihin, sillä kunnat osallistuvat investointihankkeiden rahoitukseen vähintään valtion rahoitusta vastaavalla summalla⁸.

Kävely- ja pyöräiteillä on keskeinen merkitys väestön arkiliikkumiselle ja liikunnan harrastamiselle. Kävely- ja pyörätiet ovat väestön suosituimpia liikkumisen paikkoja. Laadukas kävelyn ja pyöräilyn infrastruktuuri on tutkimusten mukaan keskeisin tapa vaikuttaa kulkumuodon valintaan sekä kasvattaa kävelyn ja pyöräliikenteen määriä. Lisäksi se on kustannustehokas ja merkittävä keino edistää niin väestön liikkumista ja liikuntaa kuin vähentää liikenteen päästöjä ja päästä hiilineutraaliuden tavoitteeseen.

Ympäristöministeriön (YM) määrärahat Metsähallitukselle julkisten hallintotehtävien hoitoon säilyy vuoden 2025 talousarvioesityksissä viime vuoden tasolla, noin 48,4 miljoonassa eurossa.

Metsähallituksen julkisiin hallintotehtäviin sisältyy luonnon virkistyskäytön edistämistä mm. kansallispuistoissa ja muilla luonnonsuojelualueilla. Metsähallituksen Luontopalveluille on kuitenkin kohdennettu tuottavuusohjelman mukaisia säästöjä tuleville vuosille. Luontopalveluiden resurssitilanne on tiukentunut jo aiemmin tehtyjen sopeutumistoimien johdosta, mikä johtanee esimerkiksi palveluvarustuksen supistuksiin. Luontokohteiden infran kunnostaminen ja kehittäminen edellyttävät pitkäjänteistä ja vakaata perusrahoitusta.

Maa- ja metsätalousministeriön (MMM) hevostaloudelle myöntämän tuen kokonaismäärä laskee merkittävästi vuonna 2025. Tuen kokonaismäärä on ollut viime vuosina noin 40 miljoonaa euroa vuodessa.¹³ Vuoden 2025 talousarvioesityksessä hevostalouden edistämiseen on varattu noin 30,7 miljoonan euron määräraha eli hevostalouden edistämiseen kohdentuu merkittävä, 8,5 miljoonan euron säästötarve.

Valtioneuvosto antoi 23.9.2024 eduskunnalle hallituksen esityksen valtion talousarvioksi vuodelle 2025. Valtioneuvoston asetuksessa (550/2015) määriteltynä valtion liikuntaneuvoston tehtävänä on antaa lausunto valtion talousarvioon otettavista liikuntamäärärahoista.

Timo Heinonen
puheenjohtaja
valtion liikuntaneuvosto

Toni Piispanen
pääsihteeri
valtion liikuntaneuvosto

LÄHTEET

- ¹ Kokko, S. & Martin, L. (toim.) 2019. Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1. JA Husu, P. ym. 2022 Liikuntaraportti. Suomalaisten mitattu liikkuminen, paikallaanolo ja fyysinen kunto 2018–2022. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022:33.
- ² Nurmi-Koikkalainen, P. (ym.) 2017. Tietoa ja tietotarpeita vammaisuudesta. Analyysia THL:n tietotuotannosta. Työpaperi 38/2017. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL 2017. JA Ng, K. ym. 2022. Toimintarajoitteisten lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen. Teoksessa Kokko, S & Martin, L. (toim.) Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1. SEKÄ Pyykkönen, T. & Rikala, S. 2018. Valtio soveltavan liikunnan ja vammaisurheilun edistäjänä. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2018:2.
- ³ Finterveys 2017 -tutkimus. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL.
- ⁴ Duodecim terveyskirjasto. Diabetes. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00011>
- ⁵ Vasankari, T. & Kolu, P. (toim.) 2018. Liikkumattomuuden lasku kasvaa – vähäisen fyysisen aktiivisuuden ja heikon fyysisen kunnon yhteiskunnalliset kustannukset. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 31/2018.
- ⁶ Ikäihmisten liikunnan kansallinen toimenpideohjelma. Liikunnasta terveyttä ja hyvinvointia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:30.
- ⁷ Fossiilittoman liikenteen tiekartta. Valtioneuvoston periaatepäätös kotimaan liikenteen kasvihuonepäästöjen vähentämisestä. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 2021:15. Liikenne- ja viestintäministeriö 2021. SEKÄ Kävelyn ja pyöräilyn edistämisohjelma. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 5/2018. Liikenne- ja viestintäministeriö 2018.
- ⁸ Valtionhallinto liikunnan ja liikkumisen edistäjänä 2019–2023: liikenne- ja viestintäministeriö. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2023:4. Valtion liikuntaneuvosto 2023.